

17 נובמבר, 2025

לכבוד: וועדת מכרזים

הנדון: בקשה להתקשרות עם חברת "מרכז חקלאי העמק" במיזם משותף עבור הקמת משקי הדגמה ומחקר לחקלאות מחדשת/מקיימת במרחב העמקים ("מעבדה חיה")

רקע למיזם

החטיבה למשאבי סביבה במשרד החקלאות (להלן גם – "החטיבה" או "החטיבה למשאבי סביבה"), פועלת זה שנים ארוכות לקידום חקלאות בת-קיימא בישראל¹. בין השאר ניתן לציין את נהלי התמיכות שהאגף לשימור קרקע וחקלאות בת-קיימא בחטיבה מוציא מידי שנה, את ההדרכה המקצועית שנותנים מתכנני שימור קרקע במחוזות לחקלאים, את יום הקרקע העולמי שהחטיבה יזמה ומארגנת, את הפורום המשרדי לחקלאות סביבתית שהחטיבה מרכזת ועוד ועוד.

קשר מקצועי עם משק המודל בנווה יער-מכון וולקני - במסגרת תפקידיה ופעולותיה, מקיימת החטיבה קשר מקצועי פעיל ומתמשך עם מיזם "משק המודל לחקלאות בת קיימא" הפועל במרכז מחקר נווה יער, הקמפוס הצפוני של מכון וולקני. חוקרי התחנה לחקר הסחף (השייכת לחטיבה) מהווים חלק מצוות החוקרים הפעיל והמוביל של מיזם משק המודל, ומתקיימים שיתופי פעולה מקצועיים שוטפים.

בנוסף, האגף לשימור קרקע בחטיבה, הניע, כבר בשנת 2024, הליך חשיבה לתכנון והקמה של משקי הדגמה לחקלאות בת-קיימא כחלק מסל כלים מתחדש לקידום האימוץ של פרקטיקות מקיימות אצל חקלאים. מיזם זה עדיין לא בוצע, בעיקר בשל מחסור בתקציב.

שיתופי פעולה – כדי לקדם חקלאות בת קיימא בישראל נדרשת החטיבה לקיום שיתופי פעולה עם גורמים רבים, בתוך משרד החקלאות (בעיקר עם יחידות שה"מ, מכון וולקני והשירותים להגנת הצומח) ומחוץ למשרד. בין השאר מקיימת החטיבה קשרים מקצועיים עם מוסדות מחקר, עם גורמים השייכים לחברה האזרחית (מכון דש"א, החברה להגנת הטבע, תאגיד אגמא ועוד). אחד הגורמים איתם מקיימת החטיבה שיתופי פעולה היא קרן "יד הנדיב". קרן ותיקה זו, שלה שיתופי פעולה רבי שנים עם הממשלה, החליטה לאחרונה לפעול לקידום חקלאות מחדשת בישראל ופועלת לשם כך במגוון דרכים.

המיזם להקמת מעבדה חיה (Living Lab) לחקלאות מחדשת/מקיימת במרחב העמקים – בשנה החולפת התקיים (ביזומת קרן יד הנדיב) הליך חשיבה מעמיק בו לקחו חלק גורמים רבים, לגיבוש תוכנית רב שנתית

¹ נעיר לעניין זה כי קיימים מספר מונחים מקבילים כדי לתאר חקלאות שמבקשת לתת מענה במקביל גם לאתגרים סביבתיים, כגון חקלאות מקיימת, חקלאות סביבתית, חקלאות מחדשת וכיו"ב. לעניין בקשה זו אין הבדל של ממש בין המונחים השונים.

לקידום חקלאות מחדשת/מקיימת במרחב העמקים. התכנית מבוססת על הקמת 'מעבדה חיה' במרחב העמקים וכוללת מספר רכיבים מרכזיים: הקמת משקי הדגמה ומחקר במשקים מסחריים, קידום מחקר חדשני תוך שיתוף פעולה בין חוקרים, מדריכים וחקלאים, וחיזוק והגברת מערכת ההדרכה והלמידה של פרקטיקות רלוונטיות במרחב

מיזם המעבדה החיה יופעל תחת המסגרת הארגונית של מרכז חקלאי העמק בשיתוף פעולה הדוק עם משק המודל בנווה יער - מכון וולקני. החטיבה לניהול משאבי סביבה (ויחידת שה"מ), לקחה חלק מרכזי בגיבוש תכנית זו, ועתידה להיות שותף ליבה נוסף במימושה, כאשר הקמה של משקי מחקר והדגמה לקידום חקלאות מחדשת הינה רכיב מרכזי במימוש תכנית זו.

מרכז חקלאי העמק – גוף פיתוח ידע (מחקר והדרכה) השייך למשקי עמק יזרעאל היוזם ופועל לקידום פעולות מחקר והדרכה לטובת חקלאי עמק יזרעאל. מוכר כ"רשות מחקר" ומעסיק כבר היום מדריכים ופועל להגשת מחקרים. הגוף נבחר להוביל את המהלך (בשותפות עם משק המודל בנווה יער - מכון וולקני) כדי לחזק את ההיבטים הישומים של התכנית ולחזק את הקשר עם החקלאים.

איגוס תקציבי – כדי לממש את התכנית נדרשים השותפים לאגוס תקציבים, אשר יופעלו על ידי מרכז חקלאי העמק. החטיבה מבקשת להיות שותפה במימון התכנית ובגיבוש התפיסה המקצועית שלה, בעיקר ברכיבים של הקמת משקי מחקר והדגמה וקידום פעולות הדרכה והטמעה אצל החקלאים.

מטרות ההתקשרות

התקשרות עם מרכז חקלאי העמק בפטור ממכרז נועדה להקדים מיזם משותף כחלק ממהלך רחב היקף בחקלאות מחדשת במרחב העמקים בהובלה של מרכז חקלאי העמק. במרכזו של המהלך עומדת הקמתה של רשת משקי הדגמה, מחקר, הדרכה והטמעה כחלק ממערך לפיתוח פרקטיקות בחקלאות מחדשת אצל החקלאים. המערך יוקם במשקים החקלאיים המסחריים המשמשים זירת ניסוי, הדגמה ולמידה בזמן אמת בשיתוף פעולה עם הפעילות ועם החוקרים של משק המודל בנווה יער - מכון וולקני, ובמעורבות שוטפת של מדריכים לתרגום הידע המדעי לפרקטיקה אגרוטכנית ומסייעים לחקלאים לקחת חלק במחקר ולתרגם את צורכיהם למסגרת מחקרית מדעית.

תקופת ההתקשרות

תקופת ההתקשרות תהיה למשך שלוש שנים 2026-2028 וניתן יהיה להאריך התקשרות זו על בסיס אישור תקציב נוסף במידת הצורך בעתיד. שנת 2026 תהווה שנת התארגנות ופיתוח עבודה כמפורט במתווה התקציבית ולוחות זמנים בהמשך.

פירוט רכיבי המיזם

1. משקי מחקר והדגמה:

במסגרת המיזם, תוקם רשת משקי הדגמה ומחקר בתוך משקים מסחריים. משקים אלו יהוו אתרי הדגמה לחקלאים לפרקטיקות חקלאות מחדשת בקנה מידה מסחרי, וכן יהוו בסיס לגיבוש קבוצות מחקר יישומי סביב אתגרים מוגדרים. על מנת להקים את רשת משקי ההדגמה יערך שלב **גיבוש תכנית פעולה להקמת משקי הדגמה** ומיפוי צרכים, **סדנאות עומק** לחקלאים ובעלי עניין במרחב העמקים. חקלאים שמשקיהם ישמשו כאתרי הדגמה ומחקר יידרשו לבצע שינויים מסוימים בשיטות העבודה, בגידולים או בתזמון הפעולות, שעשויים לגרום להפחתת תפוקה או נזק כלכלי זמני. לצורך כך, יוקצו רכיבים תקציביים ייעודיים של **הוצאות ישירות** עבור הוצאות לביצוע פעולות עיבוד חקלאיות, תמרוץ עבור השתתפות במיזם והחזר עלויות ותקציב **אירוח**. רכיבים אלו נועדו לעודד את שיתופם הפעיל של החקלאים במהלכי ההדגמה, מדידה ושיתוף הידע וכן לפצות את המשקים המשתתפים בגין הפסדים או נזקים ישירים הנובעים מהשתתפותם במיזם. התשלום יבוצע כנגד הצגת דיווח מקצועי על הפעילות ובאישור הגוף המוביל והחטיבה והוא לא ייחשב כתמיכה כספית לפי נוהל תמיכות אלא כתשלום בגין השתתפות בביצוע פעולות מקצועיות במסגרת המיזם ובהתאם לנוהל מאושר. בנוסף כל משק מחקר והדגמה יתוקצב עבור **ליוי הדרכה** ליישום פעולות ופרקטיקות חקלאיות במשק ועבור **מחקרי LAST MILE**, מחקרים קצרי טווח שמטרתם להביא לקו הגמר פרקטיקות בשלות במיוחד הדורשות מענה ממוקד ופתרונות מערכתיים להטמעת טכנולוגיות חדשניות. בנוסף יבוצעו **ניתוחים כלכליים** לבחינת עלות-תועלת של יישום הפרקטיקות ומידת הצלחתן. הניהול המקצועי של הפרויקט דורש **מנהל מקצועי** שיוביל את הקמת רשת המשקים על כלל ההיבטים ויהיה אמון על תכלול הפרויקט והתיאום בין כלל הרכיבים. בנוסף יידרש **רכז הדרכה** ואגרוטכניקה שיהיה אמון על הממשקים שייושמו במשק בהיבטים השונים.

2. הקמת מערך ניטור ואיסוף נתונים לרבות מדידות קרקע: משקי המחקר וההדגמה יהוו תשתית למערך דיגום וניטור של מדדי פוריות ובריאות הקרקע. המערך יכלול: **ביצוע מדידות, הקמת מערכת לאיסוף הנתונים וניהול המידע, ניהול מרכז של הנתונים והמידע.**

3. גיבוש ויישום תכנית הדרכה לחקלאים ברמה הארצית והאזורית: **גיבוש מפת דרכים לקידום חקלאות מחדשת** במטרה לבנות תכנית אסטרטגית לקידום הטמעה, הדרכה והפצת ידע בחקלאות מחדשת בישראל. תהליך גיבוש התכנית האסטרטגית יכלול מיפוי של פערי ידע בתכניות ההדרכה הקיימות אל מול הידע הקיים, ופערי ידע העומדים בפני הטמעה ויישום של פרקטיקות חקלאות מחדשת. התכנית תכלול **פיתוח תכנים וחומרי הדרכה והפקת חומרי הדרכה**. כמו כן במסגרת התכנית יערכו **הכשרות מקצועיות בחו"ל**.

4. ריכוז וניהול רשת חקלאים: ארגון **ימי שדה וסיורים, כנסים, ימי עיון** במטרה ליצור פלטפורמה לשיתוף מידע ולמידת עמיתים.

חטיבה
לניהול
משאבי סביבה

מתווה תקציבי ולוחות זמנים

להלן התכנית התקציבית ורכיבי המיזם על פני שלוש השנים כאשר השנה הראשונה, שנת 2026 מוגדרת כשנת התארגנות ופיתוח עבודה והיא מהווה שלב הכרחי וחיוני להצלחת המיזם. במהלך שנה זו יבוצעו פעולות הקמה והכנה ליישום רכיבי המיזם השונים. לאור העובדה שמדובר בשלב של תכנון, הכנה וחשיבה אסטרטגית, היקף הפעולות בשטח בשנה הראשונה מצומצם יחסית, והוא יתרחב משמעותית בשנתיים הבאות שמהוות את תקופת ההפעלה המלאה של המיזם. בחירה בתקופת התקשרות של שלוש שנים נדרשת על מנת לאפשר רצף מקצועי, למידה מתמשכת ויכולת הטמעת שינויים במהלך הדרך להבטחת הצלחתו של המיזם. הסטה של עד 15% מסעיף לסעיף ומשנה לשנה תחייב אישור של הצדדים באישור חשבות המשרד.

תקציב המיזם יהיה סה"כ 4,678,500 ₪ מתוכם 2 מליון ₪ מתקציב משרד החקלאות.

פירוט בטבלה בעמוד הבא.

משקי מחקר והדגמה				
רכיב במיזם	2026	2027	2028	סה"כ (₪)
משקים 'רצים' בשנה		5	10	
מנהל/ת מקצועי/ת לפרויקט	150,000	150,000	150,000	450,000
רכז/ת הדרכה ואגרוטכניקה	0	200,000	200,000	400,000
ייעוץ ארגוני וסדנאות עומק אזור העמקים	100,000	0	0	100,000
הוצאות שנתיות ישירות	0	125,000	250,000	375,000
תקציב אירוח למשקי הדגמה	0	25,000	50,000	75,000
תוספת למשקי הדגמה בשלב ההקמה	0	35,000	70,000	105,000
ליווי הדרכה למשקי מחקר/הדגמה	0	124,000	255,000	379,000
ניתוחים כלכליים	0	50,000	100,000	150,000
מחקרי LAST MILE	0	50,000	50,000	100,000
סה"כ	250,000	759,000	1,125,000	2,134,000
הקמת מערך ניטור ואיסוף נתונים לרבות מדידות קרקע				
רכיב במיזם	2026	2027	2028	סה"כ (₪)
משקים רצים בשנה		5	10	
ביצוע מדידות	0	300,000	600,000	900,000
הקמת מערכת לאיסוף הנתונים וניהול המידע	100,000	0	0	100,000
ניהול מרוכז של הנתונים והמידע	0	100,000	100,000	200,000
סה"כ	100,000	400,000	700,000	1,200,000
גיבוש תכנית הדרכה לחקלאים ברמה הארצית והאזורית				
רכיב במיזם	2026	2027	2028	סה"כ (₪)
גיבוש מפת דרכים לקידום חקלאות מחדשת	100,000	0	0	100,000
הפקת חומרים (חוברות, סרטונים, תיקי הדרכה)	0	50,000	50,000	100,000
הכשרות מקצועיות בחו"ל		0	0	0
סה"כ	100,000	50,000	50,000	200,000
ריכוז וניהול רשת חקלאים				
רכיב במיזם	2026	2027	2028	סה"כ (₪)
מספר ימי שדה וסיורים בשנה	0	5	10	
תכנון וחשיבה להקמת רשת חקלאים	50,000	0	0	
עלות הפקה ימי שדה וסיורים	0	12,000	24,000	36,000
עלות הפקה כנסים/ימי עיון	0	50,000	50,000	100,000
סה"כ	50,000	62,000	74,000	186,000
תקורה (7%)				280,000
סה"כ תקציב המיזם	2026	2027	2028	סה"כ (₪)
	500,000	1,271,000	1,949,000	4,000,000

בכבוד רב,

ד"ר דוד אסף, אלון מאור, טל שפירא רימון, טליה רז, חטיבה לניהול משאבי סביבה